

És tessék, itt vagyok

LÁZÁR FRUZZINA

Máthé Erzs egy évvel ezelőtti, bevált jóslatról

És tessék, itt vagyok

Máthé Erzs elfeledett színészsóriásokról, a méltatlanul keveset emlegetett vidéki színházakról és Tombor Bözse népszerűségéről

Hatvanöt évig állt a színpadon. Eljátszotta Évát, Gertrudist, Mirigyet, ám a népszerűséget a televíziós szerepek hozták meg neki. Szinte minden létező díjat megkapott, ő a legidősebb a Nemzet Színészei közül.

Ma már nem vonzza a színpad, inkább segíteni próbál. Díjat és alapítványokat hozott létre fiatal színészeknek és koraszülötteknek.

– Öt-hat évvel ezelőtt még láttam a színpadon. Az utolsó időkben is zseniális volt Spiró Koccanásában vagy Goldoni A karnevál utolsó éjszakája című darabjában, kis és nagy szerepekben egyaránt. Miért hagyta abba?

– Fiatalokkal voltam körülvéve, kezeit csókolommal köszöntek, egymással barátkoztak. Velem egykorú kollégák már nem voltak a társulatban. Egyszer a Katona József Színházban odamentem két fiatal kolléganőhöz, megkérdeztem, hogy vannak, mi volt velük a nyáron, csak néztek rám döbbenet. Erre bementem az öltözőbe, s úgy bevágtam magam mögött az ajtót, hogy majdnem kiesett tokostul, és azt mondtam magamnak, Erzs, abba kell hagyni, menni kell. Egyre több ilyen apró jelzést kaptam. Ezeket nem lehetett figyelmen kívül hagyni.

– Nem hiányzik a színpad?

– Nem. Hatvanöt évig játszottam. Éjjel tanultam, nappal próbáltam, este előadás volt, utána pódium a Vidám Színpadon. A rádióról, a televízióról, a szinkronról nem is beszélve. – Mikor aludt?

– Éjfélkor, miután hazaértem. Ma sem tudok elaludni korábban. Ezt szokta meg a szervezetem.

– Beszéljünk egy kicsit a kezdetekről. Bár Máthé néven ismerte meg a közönség, valójában Mertz Erzsébetként született 1927 májusában.

– Budafokon születtem, sváb származású vagyok, a háború után kitelepítettek bennünket. Volt egy kis családi házunk, azt elvették. A mama elment a bátyjához Csepelre, én bekerültem a Horváth Árpád Színész-kollégiumba, a bátyám pedig vidékre ment katonának. A szüleim elváltak, apám újra megnősült, és Budapesten élt. Az volt a szerencse, hogy nekünk nem kellett elhagynunk az országot, ezt akkori művész barátaim közbenjárásának köszönhetem. 1949-ben változtattam meg a nevem, amikor még növendékként beugrottam Szőrényi Éva helyére egy előadásba, amelyet Major Tamás rendezett a Nemzetiben. Ő mondta, ilyen névvel nem lehetek színésznő.

– Néhány évvel a nagy gazdasági világválság előtt születtem, szegény családban. A szülei mit szóltak

színészi ambícióihoz? Támogatták, vagy múltó hóbortnak tartották?

– A szüleim egyszerű emberek voltak.

Hajnalban a mama elment a gyárba, a papa is reggeltől estig dolgozott. Gondolja, hogy odafigyeltek rám? A tükör előtt táncoltam, énekeltem, sírtam, zokogtam, jeleneteket adtam elő. Nem is tudták. A véletlennek köszönhetem, hogy színésznő lettem. Kereskedelmi iskolába jártam, gyors- és gépírást tanultam. A háború után baráti segítséggel bekerültem Háros-szigeten egy faárudába. Nem ment jól a gépelés, egy fiatal mérnök volt a főnököm, azt mondta, a tudásom gyenge, mint a harmat, menjek ki az udvarra köbözni (áramlási sebesség és térfogatáram mérése – a szerk.). Ezt mondta egy tizenhét éves lánynak. Elképzelheti, hogy éreztem magam... Az volt a szerencsém, hogy művész barátaim 1945-ben rendeztek egy csodálatos május 1-jei előadást a Háros-szigeten, és talán mert láttak valamit bennem, én is szerepet kaptam, monológot szavaltam A sasfiókból. Utána a faáruda igazgatója odajött, és azt mondta, kislány, menjen színésznőnek! Maga tehetséges.

– Gondolom, nem kellett kétszer mondani...

– El is mentem a Színművészeti Főiskolára, de nem vettek fel. Már akkoriban is több százan jelentkeztek, bennem pedig nagy volt a druk, talán azért nem szerepeltem elég jól. Utána megkérdeztem, hogy tessék mondani, hol van a közelben egy színiiskola. Azt válaszolták, hogy menjen, kislány, a Dohány utcába, az Országos Színészegyesület Színészképző Iskolájába. Átmentem, elmondtam egy verset, felvettek. Kitűnő tanáraink voltak, Várkonyi Zoltán, Pethes Sándor, Ascher Oszkár, Rátkai Márton, Gobbi Hilda, Lázár Mária. Nagy bánatom, hogy a mai fiataloknak ezek a nevek már nem sokat mondanak.

– Akkoriban a színinövendékeket a vizsgaelőadás után szerződtették az igazgatók. Önök mit adtak elő?

– Gorkij Éjjeli menedékhelyét. Maga szerint kit játszottam benne?

– Megfogott, nem tudom.

– Én voltam Nasztya, az álmodozó.

Gondolta volna? Rátkai Márton Gobbi Hildát kérte meg, hogy rendezze meg a növendékei vizsgaelőadását, mert neki készülnie kellett egy nagy szerepre a Nemzetiben. A bemutatón ott volt az összes színházigazgató, figyelték a fiatalokat, én a Vígszínházba kaptam szerződést. Nem sokáig voltam ott, mert jött az államosítás, és három évre Pécsre kerültem.

– Ott ismerte meg első férjét, Szendrő József színházigazgatót. Igaz, hogy úgy ment hozzá, hogy alig ismerték egymást?

– Móricz Úri murijában játszottam, ő rendezte. Csak néhány hónapja voltam ott, amikor a premier után a Nádor Szálló előtt a nagy zivajban egyszer csak utánam szólt egy hang: Erzsike, hozzám jönne feleségül? Visszanéztem, Szendrő volt. Mondtam, hogy persze.

– Egy színházigazgatónak nem lehetett nemet mondani?

– Fiatal színésznő voltam, ő pedig jóvágású, okos, művelt férfi. Még tetszett is. Miért ne mentem volna hozzá?

– Délelőtt próba, este előadás... Működhet így egy házasság?

– Az ilyen kapcsolatok soha nem működnek jól. A férjem állandóan a színházban volt, alig találkoztunk. Hét év után el is költöztem tőle.

– Azt mondta, eleinte azt gondolta magáról, hogy a naiva szerepkör áll közel önhöz, ehhez képest volt mosónő, parasztasszony, királynő, Az ember tragédiájában Éva és Hippiá. Nagyon széles volt a paletta.

– Érzékeny ember vagyok, ezért gondoltam, hogy nekem a naiva szerepkör áll jól. A rendezők azonban jobban tudták, mi való nekem, hogy az orgánusom, ez a hatalmas feszültség és energia, ami bennem van, másfajta szerepekre predestinál. Magam csak utólag jöttem rá erre, rengeteg gyötrődés árán. 1951-ben az akkori férjemet, Szendrő Józsefet kérdeztem kétségbeesetten, hogy Gorkij Jegor Bulicsov és a többiek című darabjában miért pont nekem kell Melániát, a legkegyetlenebb, legvisszataszítóbb figurát megformálnom. Azt mondta, hogy a fellépésem, a hangom, a kisugárzásom ezt a feladatot jelöli ki nekem.

Később beláttam, hogy igaza van.

– Pedig egészen biztosan nagyot alakított. 1951-ben a Dunántúli Napló azt írta: „Máthé Erzsike Melánia apátnő szerepében az elő adás egyik legnagyobb értéke.” Később megszerette a súlyosabb szerepeket is?

– Nagyon kedveltem például a spanyol darabokat, Garcia Lorcát, a Bernarda Alba házáat, a Várnászt, a Yermát, a füledt, fojtott szenvedélyt. Gobbi egyszer azt mondta rám, „ő mindent el tud játszani”. És tényleg voltam minden: proliány, takarítónő, parasztasszony meg naiva is.

– Pécs után hova került?

– Szendrő Józsefet három év után lemondatták az igazgatói posztjáról. Utána el kellett döntenem, hogy én, a feleség hova kerülök. Először úgy volt, hogy az Ifjúsági Színházba, aztán mégis a Nemzetiben kötöttem ki. Kiváló rendezők voltak ott akkoriban, Gellért Endre, Apáthi Imre, Egri István... Boldog vagyok, hogy velük dolgozhattam. Major volt az igazgató. Nem szerette, hogy ösztönös színész vagyok, hogy minden szerepet indulatból játszom. Fiatalon alkatomnál fogva ilyen voltam. Később megtanultam, hogy agyból kell kormányozni, de idő kellett hozzá, hogy ezt megértsem. Amikor eljutottam idáig, Major is elismerte. Azt mondta, Erzsike, most már tud majorul.

– Ekkoriban kezdett a tévében is játszani?

– Már az első élő adások egyikében is szerepeltem, egy színműben. Aztán jöttek a játékfilmek, a Külvárosi legenda, A ház a sziklák alatt, a tévéjátékok, a Családi kör. Ahogy elindult a televízió, rögtön belekerültem a forgatagba.

– Meg ott volt mindenki kedvence, a Szeszélyes évszakok is, a közönség alig várta, hogy láthassa Tábori Nórát és önt, azaz Juliskát és Mariskát.

– Te jóisten! Igen, sorozatok is voltak...

– Minden színész tévézett?

– Csak akit felkértek. És persze az is fontos volt, hogy elengedjen a színházigazgató.

– Nagy népszerűséget hozott a televízió?

– Abszolúte. Hiába játszottam óriási szerepeket a Nemzetiben, hiába voltam Gertrúd a Bánk bánban,

Margit királynő a III. Richárdban, a népszerűséget a televízió hozta. Sőt mellékes keresetet is jelentett. A színházi fizetés soha nem volt nagy.

– Ha azt mondom, Tombor Bözse, mindenki tudja, hogy az adóbevallását aláírni nem tudó parasztasszonyról beszélek, aki az örületbe kergeti a Balázs Péter által megformált hivatalnokot. Zavarja, hogy az emberek elsőként a kabaréjeleneteit idézik fel, ha meghallják a nevét?

– Ha szerette a közönség, amit csináltam, az nekem boldogságot jelentett. Örültem, ha akár öt percre is örömet szerezhettem. Persze azért a színpadon is játszottam vicces szerepeket, például Camillát a Liliomfiban, mert kiderült, hogy van egy ritka adottságom, ami nem más, mint a humor.

– Hogy emlékszik, a régi rendszer, a politika miként befolyásolta a színházi életet?

– Én soha nem politizáltam, de előfordult, hogy ki kellett hagyni egy jelenetet, vagy leállították a próbákat. Például a Bánk bánból ki kellett hagyni Biberachnak azt a mondatát: „Ott van a haza, hol a haszon – s miért ne húzzam azt?”.

– Ami a hazát illeti, úgy tudom, egyszer hosszabb időre ön is elhagyta Magyarországot.

– A második férjem, aki főmérnök volt, Marokkóban, Casablancában kapott szerződést. 1965-ben felrobbantották a Nemzeti Színházat, ez egy tört szezont volt, és akkor Marton Endre elengedett egy év fizetés nélküli szabadságra.

– És meg sem fordult a fejében, hogy kint marad?

– Nem, mert nem beszéltem a nyelvet, nem lett volna munkám, és lehet, hogy kénytelen lettem volna elviselni olyan dolgokat, például a férjem új kapcsolatait, amelyekre nagyon nem vágytam. Na és persze várt itthon a hivatásom. Logikusan végiggondoltam, nem akartam kiszolgáltatott lenni. Hazajöttem. A férjem aztán még hét évig ott maradt.

– Tárt karokkal várták vissza a színházban, és egymás után kapta az elismeréseket is. Ennek ellenére, úgy hírlík, mindig nagyon kritikus volt saját színészi teljesítményével kapcsolatban.

– Így igaz. Például soha nem szoktam visszanézni magam a televízióban, mert mindig találok valamit, amit lehetett volna jobban is csinálni. Persze nem mondom, hogy mások véleménye nem számít. Fiatalkoromban kétszer kaptam Jászai Mari-díjat, aztán Kossuth-, Kiváló, Érdemes, Halhatatlan, Nemzet Színésze.

Talán annyira mégsem voltam rossz.

– A sok díj közül melyiknek örült a legjobban?

– Az első elismerésnek, a Farkas–Ratkó-díjnak, amelyet 1954-ben kaptam a Nemzeti Színházban titkos szavazással.

A színház akkori nagyjai, művészóriások döntöttek úgy, hogy nekem adják a Nemzeti legtehetségesebb fiataljának járó díjat. Ez hatalmas elismerés volt. Ennek az emlékére alapítottam meg tizenöt éve a Máthé Erzsébet-díjat. A Katona József Színházban a társulat minden évben megszavazza a színházi záróülésen, ki volt az év legjobb alakítást nyújtó művésze. Egy másik alapítványomnak köszönhetően pedig a Színművészeti Egyetem két végzős fiatalja – 2006 óta minden évben – kap 150-150 ezer forintot.

– Hálások is érte a színművészeti diákok, videoüzenetben kívántak boldog születésnapot.

– Láttam, igen, kedves dolog, énekeltek, lufikra meg a kezükre írták a nevem.

Belelódulnak szegénykéim ebbe a hosszú, nehéz életbe. Nem irigylem őket.

– A koraszülött gyermekek megsegítésére is létrehozott egy alapítványt. Miért fontos önnek a koraszülöttek sorsa?

– Mert a kisfiam csecsemőkorában meghalt. Máig nem hevertem ki.

– Amikor a pályafutását kezdte, nagyon kevés színésznőnek volt gyermeke. Nem fért bele az életükbe?

– Szörényi Évának, aki később disszidált Amerikába, három fia volt. Akkoriban ő volt az egyetlen olyan kolléganőm, akinek volt gyermeke. Mert hát ugye ott van a terhesség, már az kiesés a munkából, aztán az otthonlét a kisgyerekekkel. Közben átveszi a szerepet egy másik színésznő, akiről aztán kiderül, hogy milyen jó... Ért engem... Ez is benne volt. Később, amikor a Katonában játszottam, láttam, hogy már bátrabban mertek gyermeket vállalni a színésznők, igaz, többnyire csak egyet.

– Hatvanöt év alatt előfordult, hogy visszaadott egy-egy szerepet?

– Nem merem mondani, de igen, volt ilyen, pedig ennek következményei voltak. Az idő múlásával hihetetlenül elfáradtam, a mindennapos mókuserék, a magány, az egyedüllét rosszul hatott rám. Az édesanyám meghalt, gyerekem nincs. Valami kihullott belőlem. A színház mindennapos stressz, hiába vagy fáradt vagy beteg, sem a rendezőt, sem a közönséget nem érdekli. Már nem jelentett olyan nagy örömet a színház, elfáradtam, azt hiszem, ez volt az oka.

– Ha most lenne fiatal, ugyancsak színésznek menne?

– Nem. A Nemzetiben óriások között voltam, Major Tamás, Gobbi Hilda. És a Katona is felejthetetlen volt, annyi csodát éltem meg. Vannak ma is hatalmas színészek, készülnek kitűnő előadások, de sok minden megváltozott. Ez a mai világ már nem tetszik annyira. Ezt már nem vállalnám. Robotnak látom a színészetet, a régi szépségét elveszítette a színház, továbbra sem fizet jól a színészi munka. Inkább választanék valamilyen „polgári” hivatást, nyelvet tanulnék vagy üzemet vezetnék.

– Többször említette, nagyon bántja, hogy a vidéki színészekre nem figyel oda eléggé a szakma, a média.

– Kitűnő színészeink vannak vidéken, mégsem jelennek meg róluk újságcikkek, nem készülnek kritikák a vidéki színházak előadásairól. Miért? Nagyon szomorú vagyok emiatt. Amikor én fiatal voltam, lejártak Pestről a színházigazgatók, hogy megnézzék a vidéki pályakezdőket. Mára sok minden megváltozott: a színészi munka presztízse, a lehetőségek. Az újságokban a celebekről írnak, a televíziós sorozatokban nem színészek játszanak, hanem az utcáról odakerülő emberek. Azt hiszem, annak idején nekem még szerencsém volt.

– Mivel tölti a napjait mostanában?

– Nem mondhatom, hogy színes az életem, kicsit monoton, kicsit szürke, de rajtam múlik. Kocsiba már nem merek beülni. Járókerettel járok, a gerincem nagyon rossz állapotban van, de azért kórházba, vizsgálatokra taxival még el tudok menni. Soha nem voltam jósnőnél, de tíz éve egy takarítónőm kávézacsból megmondta, hogy kilencvenéves koromig fogok élni. Nem hittem el, de valahogy mégis ott

volt az agyamban, hogy addig még élnem kell. És tessék, itt vagyok.

– Jár színházba?

– Nem. Bár nem is olyan rég megnéztem a Katonában egy előadást, és valahogy azt éreztem, hogy nem vonz már a színpad. Azt hiszem, hatvanöt év sok volt. Most már inkább várákozás van bennem, bármikor indulhatok.

Melyik a kedvenc...

...könyve: Most éppen Bérczes László életinterjúja Törőcsik Marival. (Törőcsik Mari–Bérczes László: Törőcsik Mari)

...színésze: Törőcsik Mari

...tája: Ausztria, Tirol, a jó levegő miatt, asztmás vagyok

...zenéje: Verdi és Puccini operái

MÁTHÉ ERZSI 1927. május 16-án született Budafokon. 2012-ben lépett utoljára színpadra.

A Nemzet Színésze

Soha nem voltam jósnőnél, de tíz éve egy takarítónőm kávézacsból megmondta, hogy kilencvenéves koromig fogok élni.

Nem hittem el.

18 **És tessék, itt vagyok**
Máthé Erzszi egy évvel
ezelőtti, bevált jóslatról

Máté Erzsé elfeledett színészóriásokról, a méltatlanul keveset emlegetett vidéki színházokról és Tombor Bözse népszerűségéről

És tessék, itt vagyok

Harvantré évig állt a színpadon. Eljártamra Feér, Germetler, Mihályer, ám a népszerűséget a televíziós szerepek hozták meg nekik. Szinte minden létező díjat megkapta, ő a legidősebb a Nemzet Színészei közül. Ma már nem vonzza a színpad, inkább segíteni próbál. Díjat és elismeréseket hozott létre fiatal színe szelnek és korosztályosoknak.

LAZÁRTRISZINA

- Ők már 30-40 évvel ezelőtől még ott vannak a színpadon. Az utolsó időkhöz képest náluk volt Sándor Recsanálában vagy Gárdonyi. A karrierrel mindig kapcsolatban vannak, és az új szerepekben egyszerűen felkérve megvannak.

Falusiakkal sokkal könnyebb, kevesebb szöveggel készülnek, egyszerűbb a szövegezés. Velek egyszerű dolgok már nem voltak a színpadon. Egyszer a Nemzet Színészeiben adtam nekik a fiatal kollégáknak, megértették, hogy van nekik, és volt nekik a pályán jók, mert tudták, hogy lehet tölteni. Érezték, hogy lehet, hogy még lehet tölteni, és az emberek megértették. Erős, erős lehet hagyni, mert jól áll. Egyre több ilyen apró jelenet kapunk. Ezeket nem lehetett megvárni több évtizedig.

- Nem féltette a szerepét?
- Nem haragvó voltam a szerepem iránt, csak szerettem, mert időm volt. Voltam színpadon. A művész, a nézők, a televízió, a színházról nem kímélte hozzám.

- Milyen a munka?
- Fél évtizedig minden héten. Ma sem tudok elmenni a színpadra, fel kell mennem a színpadra.

- Beérte már az élete?
- Már megérte, mert megvan az élet. Már megérte, mert megvan az élet. Már megérte, mert megvan az élet.

- Haza is szeretnék menni, de ott a család. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

ez egy csodásos május 1-jei előadás a Déry utcán, és talán mert látok valami benne, én is szerepet kaptam, mondanom szerettem a színpadon. Itt is a feladat, igazán jól áll, és azt szeretem, hogy megvan a munkám, és talán még a színpadon is.

- Gondolom, nem lehet könnyű a munka...
- Itt is a munka a színészi élet. Itt is a munka a színészi élet.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Egy színházgazdánknak nem lehet nehéz a munka?
- Nagyon nehéz a munka, és talán még a színpadon is.

- De ez nem egy előadás...
- De ez nem egy előadás, hanem a munka a színpadon.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Egy színházgazdánknak nem lehet nehéz a munka?
- Nagyon nehéz a munka, és talán még a színpadon is.

- De ez nem egy előadás...
- De ez nem egy előadás, hanem a munka a színpadon.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Azt hiszem, az élet megvan. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

Melyik a kedvenc...
- Most éppen Bérczes László...
- Most éppen Bérczes László...
- Most éppen Bérczes László...

színházi
Tóth László

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

- Péntek estén létezik a színpad. Itt van az élet, a család, a munkám. Itt van az élet, a család, a munkám.

